

۱. قبل از هرگونه بررسی، توجه به این نکته ضروری است که آرزوی دست یابی به تولید ۱۲ میلیون بشکه در روز آرزویی بلندپروازانه است. براساس قراردادهایی که عراق امضا کرده است در صورت اجرای کامل این قراردادها ۷ الی ۱۳ سال طول خواهد کشید تا تولید این پروژه ها به سطح ثابتی که شرکت های برنده در مناقصه اعلام کرده اند برسد. بنابراین اعلام ۶ سال برای رسیدن به ظرفیت تولید ۱۲ میلیون بشکه در روز آرزوی بلندپروازانه ای است. حتی پیش از اینکه وزیر نفت عراق چنین ادعایی را مطرح سازد ثمیر غضبان مشاور نخست وزیر عراق و وزیر نفت اسبق این کشور در روز دوشنبه ۷ دسامبر اعلام کرد دست یابی به تولید ۱۰ الی ۱۲ میلیون بشکه در روز رقم خوش بینانه ای است که برخی از شرکت های نفتی پیش بینی کرده اند، اما برنامه عراق رسیدن به تولید ۴/۱ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۱۲ و دست یابی به تولید ۶ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۱۷ است. علاوه بر آن وزیر نفت عراق در بیستم دسامبر ۲۰۰۹ یعنی دو روز قبل از اجلاس فوق العاده ۱۵۵ اوپک گفت در دو سال آینده تولید نفت عراق افزایش چشم گیری نخواهد داشت. فردای آن روز نیز یکی از مقامات نفتی سازمان بازاریابی عراق بدون ذکر نام اعلام کرد هدف صادرات این کشور در سال ۲۰۱۰ در سطح ۲/۱ میلیون بشکه در روز خواهد بود که ۱/۶ میلیون بشکه در روز آن از جنوب و ۵۰۰ هزار بشکه در روز آن از شمال عراق صادر خواهد شد. بنابراین می توان استنباط کرد که احتمال دست یابی به تولید ۱۲ میلیون بشکه در روز در کوتاه مدت بسیار اندک است. به ویژه اینکه هنگامی شرکت های خارجی به سرمایه گذاری جدی مبادرت خواهند کرد

بزرگترین برنده مناقصات بود. به دنبال قطعی شدن نتایج این مناقصه حسین الشهرستانی وزیر نفت عراق در دوازدهم دسامبر ۲۰۰۹ اعلام کرد که در ۶ سال آینده ظرفیت تولید این کشور به ۱۲ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. البته او تأکید کرد عراق ضرورتاً تولید خود را به سطح ظرفیت تولید نفت نخواهد رساند و افزایش تولید این کشور به مقدار نفتی که بازار می تواند جذب کند بستگی دارد. او همچنین تأکید کرد که عراق با سایر تولیدکنندگان نفت عضو اوپک همکاری خواهد کرد تا درآمد خود را از فروش نفت به حداکثر برساند. امضای این قراردادهای نفتی و اظهارات وزیر نفت عراق موج جدیدی در بازار نفت ایجاد کرد و توجه دست اندرکاران بازار نفت را به خود جلب نمود. زیرا این توافق ها را می توان از ابعاد مختلفی بررسی کرد که در این مقاله به برخی از این ابعاد اشاره می شود:

در ماه دسامبر ۲۰۰۹ عراق اعلام کرد یازده شرکت نفتی در قالب هفت کنسرسیوم توانسته اند برنده دومین دور مناقصه میادین نفتی عراق شوند. البته برخلاف دور اول این مناقصات که شرکت های بین المللی نفتی (International Oil Companies) (IOCs) نقش اصلی را داشتند. در این دور از مناقصات شرکت های ملی نفتی (National Oil Companies) (NOCs) توانستند نقش مسلط را برعهده بگیرند که در بین آنها شرکت نفتی پتروناس مالزی بزرگترین برنده بود که توانست در چهار میدان نفتی از پنج میدانی که انتخاب کرده بود پیروز شود. در این میان شرکت های آمریکایی نتوانستند از موفقیتی برخوردار شوند. و به این شایعه که شرکت های آمریکایی در دوم مناقصات بیشترین سهم را از نفت عراق خواهند داشت خاتمه داده شد. البته در دور اول این مناقصات شرکت اگزان موبیل

#### بهر روز بیک علیزاده

تحلیلگر ارشد بازار نفت - وزارت نفت

## صنعت نفت عراق؛ راه پیش رو



خارجی در صنعت نفت عراق برآید. برای این منظور تشدید ناامنی‌ها در عراق می‌تواند به این هدف جامه عمل بپوشاند. البته نشریات بین‌المللی از قول مقامات رسمی عربستان نوشتند به نفع عربستان است که عراق کشور با ثباتی شود و عربستان نمی‌خواهد عراق به یمن دیگری تبدیل گردد و اگر عراق به یک قدرت منطقه‌ای تبدیل شود به نفع اقتصاد عربستان خواهد بود. اما به هر حال از آنجایی که بسیاری از حوادث امنیتی در عراق از لحاظ ایدئولوژیک پیوند مستحکمی با سلفی‌ها دارد، نمی‌توان این اظهارات را به راحتی پذیرفت.

۴. در حال حاضر عربستان سعودی با توجه به ظرفیت و تولید بالای نفت خام خود در اوپک از تأثیرگذاری بالایی برخوردار است. علاوه بر آن از آن جایی که دارای علائق مشترکی از لحاظ سیاسی (متحد آمریکا در منطقه بودن)، مذهبی و قومی با سایر کشورهای عرب عضو این سازمان است، این تأثیرگذاری بیشتر نیز شده است. در بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها در درون سازمان اوپک عربستان می‌تواند به راحتی اکثریت را به سوی خود جذب کند. از آنجایی که عربستان به طور سنتی حامی منافع متحدان غربی خود است در بسیاری از مواقع موضعی که اتخاذ می‌کند باموضع طیف طرفدار قیمت‌های بالاتر در اوپک مخالف می‌باشد. اما از آنجایی که اکثریت آرا را در دست دارد راحت‌تر می‌تواند از مواضع خود دفاع کند. اما به هر حال در شرایط فعلی در بین کشورهای عرب عضو اوپک عراق یک استثنا به شمار می‌آید. در حال حاضر اکثریت مردم عراق که شیعه هستند توانسته‌اند در عراق و در دولت و تصمیم‌گیری‌های آن نقش تأثیرگذاری به دست آورند. با توجه به علائق مشترک سیاسی و مذهبی بین هیئت حاکمه عراق و



بدهد. در حال حاضر عربستان سعودی بزرگترین تولیدکننده نفت اوپک می‌باشد. این کشور بر اساس گزارش منابع ثانویه در سال ۲۰۰۸ تولید خود را به ۹/۱۱۳ میلیون بشکه در روز رساند و در سال ۲۰۰۹ نیز به دلیل اجرای برنامه کاهش تولید اوپک، تولید خود را کاهش داد و در ماه نوامبر ۲۰۰۹ تولید خود را به ۸/۱۲۰ میلیون بشکه در روز تنزل داد. اما به هر حال این کشور مدعی است که توانسته است ظرفیت تولید خود را به ۱۲/۵ میلیون بشکه در روز برساند. ظرفیت بالای تولید نفت عربستان باعث شده است که این کشور بتواند در صحنه بین‌المللی از جایگاه غیرقابل چشم‌پوشی برخوردار شود. به گونه‌ای که عربستان به عنوان یک عضو ثابت در اجلاس‌های گروه بیست حضور پیدا می‌کند. و هرگاه بحث نفت و انرژی در سطح بین‌المللی مطرح می‌گردد، نام عربستان به عنوان بزرگترین تولیدکننده نفت که از بیشترین ظرفیت تولید نیز برخوردار است، مطرح می‌شود. به هر حال به نظر می‌رسد عربستان تمایلی ندارد که این جایگاه را با کشور دیگری تقسیم کند. بنابراین می‌توان انتظار داشت که عربستان در صدد جلوگیری از سرمایه‌گذاری

که از لحاظ امنیتی مطمئن شوند، مخاطرات جدی سرمایه‌گذاری و نیروی انسانی آن‌ها را تهدید نخواهد کرد. در حالی که در شرایط فعلی گمان نمی‌رود در کوتاه مدت چنین امنیتی در عراق برقرار گردد.

۲. برخی از تحلیلگران معتقدند با توجه به نیاز عراق به سرمایه برای بازسازی زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی خود که سال‌ها به دلیل سلطه رژیم بعثی دچار آسیب و ویرانی شده است، در صورتی که عراق به چنین ظرفیتی دست پیدا کند، بدون رعایت سهمیه بندی در اوپک، تولید خود را به بازار روانه خواهد ساخت. بنابراین بازار از نفت خام اشباع خواهد شد و قیمت‌های نفت سقوط خواهند کرد. به نظر می‌رسد این نظریه بدون لحاظ کردن الگوی جدیدی که بر بازار نفت حاکم شده ابراز گردیده است. در حال حاضر مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به این توافق رسیده‌اند که از قیمت‌هایی حمایت کنند که سرمایه‌گذاری در صنعت نفت را تشویق کند. بنابراین هیچگاه به دولت عراق اجازه داده نخواهد شد که بازار نفت را اشباع نماید و موجب سقوط قیمت‌های نفت شود. زیرا بدیهی است که حضور و نفوذ نیروهای غربی در عراق در بلندمدت ادامه خواهد یافت. و به نظر نمی‌رسد آمریکا به عنوان بزرگترین مصرف‌کننده نفت تمایل داشته باشد با سقوط قیمت‌های نفت چشم‌انداز بازار و تولید نفت دچار اختلال گردد.

۳. چنانچه عراق بتواند در مدت ۶ سال ظرفیت تولید خود را به ۱۲ میلیون بشکه در روز برساند، به جایگاه ویژه‌ای در بازار نفت و اوپک دست پیدا خواهد کرد. این موضوع با مخالفت عربستان سعودی مواجه خواهد شد. زیرا عربستان سعودی تمایل ندارد جایگاه انحصاری خود را در اوپک از دست

نفت عراق براساس گزارش منابع ثانویه در تاریخ نوامبر سال ۲۰۰۹ در سطح ۲/۴۷ میلیون بشکه در روز قرار داشته است. در حال حاضر این کشور خارج از نظام سهمیه بندی اوپک قرار دارد. و با توجه به سابقه تاریخی، این کشور خواستار سهمیه معادل با ایران بوده است. بنابراین احتمال داده می شود تا زمانی که تولید عراق به سطح سهمیه تولید ایران (۴/۱۱ میلیون بشکه در روز) نرسد، وارد نظام سهمیه بندی نخواهد شد. به عبارت دیگر، احتمالاً زمانی عراق به نظام سهمیه بندی خواهد پیوست که تولید خود را در خارج از اوپک حداقل به ۴ میلیون بشکه در روز رسانده باشد که براساس اظهارات ثمر غنصان مشاور نخست وزیر عراق و وزیر نفت اسبق این کشور در صورت اجرای برنامه ها، تا سال ۲۰۱۲ طول خواهد کشید تا تولید عراق به ۴/۱ میلیون بشکه در روز برسد. بعد از آن نیز چنانچه عراق قصد داشته باشد تولید خود را باز هم افزایش دهد، بیشترین چالش متوجه عربستان خواهد شد که بر اساس توافقات نانوشته با مصرف کنندگان متعهد شده است اجازه ندهد قیمت ها از سطح معینی پایین تر برود. عربستان سعودی کشوری است که هرگاه فرصتی به دست آورده تولید خود را افزایش داده است و هنگامی که عراق بخواهد تولید خود را افزایش دهد نیز بیشترین سهمیه را باید واگذار کند. آنچه برخی از تحلیل گران را واداشته است تا با ورود عراق به نظام سهمیه بندی احتمال بروز چالش دراوپک را پیش بینی کنند هراس از جنگ قیمت بوده است. در حالی که به نظر می رسد هیچ کدام از تولیدکنندگان و مصرف کنندگان برای خود منافی در بروز جنگ قیمت مشاهده نمی کنند. ■

منابع در دفتر نشریه موجود است

عراق باید برای تأمین امنیت انرژی اشغالگران خود پرداخت کند.

۶. چنانچه عراق بتواند با افزایش ظرفیت تولید نفت و همچنین تولید نفت خود به سطح بالاتری از امنیت و رفاه دست پیدا کند به نفع سایر کشورهای همسایه آن نیز خواهد بود. زیرا ناامنی و بی ثباتی یک کشور می تواند باعث اختلال در امنیت کشورهای همسایه نیز شود. از آنجایی که ایران مرزهای طولانی با این کشور دارد و عलाیق مذهبی نیز باعث مراودات بیشتر اتباع دو کشور می شود، توسعه عراق به نفع هر دو کشور خواهد بود. البته برخی از تحلیل گران معتقدند با شروع سرمایه گذاری ها در صنعت نفت عراق، فرصت ایران برای جذب سرمایه گذاری ها محدود خواهد شد. البته توجه به این نکته ضروری است که آنچه باعث دشواری در جذب سرمایه در بخش صنعت نفت ایران شده است، تحریم هایی است که از سوی کشورهای غربی بر کشورمان تحمیل شده است و گرنه با قیمت های فعلی، بخش نفت در خاورمیانه از سودآورترین بخش ها برای سرمایه گذاری می باشد.

۷. آخرین آمارها نشان می دهد تولید



کشورمان ظرفیت ایجاد یک بلوک جدید در اوپک وجود دارد. در حال حاضر ظرفیت تولید نفت خام ایران بیش از ۴ میلیون بشکه در روز است. چنانچه عراق بتواند ظرفیت خود را افزایش دهد و به ۱۲ میلیون بشکه در روز برساند، عراق به همراه ایران از ظرفیتی بیش از ظرفیت تولید عربستان برخوردار خواهند شد و در سازمان اوپک جایگاه تأثیرگذارتری خواهند یافت.

۵. در حال حاضر بیشترین ظرفیت مازاد تولید در سطح جهان در کشور عربستان قرار دارد که براساس ادعای عربستان به بیش از ۴ میلیون بشکه در روز می رسد. مفهوم چنین پدیده ای این است که در هنگام بروز وقعه در عرضه نفت خام، جهان بویژه کشورهای صنعتی به ظرفیت مازاد تولید نفت در عربستان نیازمند خواهند بود. به همین دلیل امنیت عرضه نفت در گرو امنیت عربستان سعودی خواهد بود. همین عامل موجب می شود با بروز ناامنی در عربستان امنیت عرضه نفت نیز به خطر افتد. بنابراین کشورهای مصرف کننده عمده نفت تمایل دارند منبع ظرفیت مازاد تولید نفت متنوع گردد تا این پدیده از انحصار یک کشور به نام عربستان خارج شود. زیرا در عربستان همواره امکان بروز ناامنی به دلایل مذهبی وجود دارد. به همین دلیل کشورهای عمده مصرف کننده نفت تلاش خواهند کرد که ظرفیت تولید عراق افزایش پیدا کند. دلیل انتخاب عراق نیز این است که ذخایر عظیم نفتی این کشور اجازه چنین سرمایه گذاری را به سرمایه گذاران می دهد. نیاز عراق به درآمدهای نفتی نیز زمینه را برای حضور شرکت های نفتی در این کشور آماده ساخته است. البته بدیهی است هزینه ایجاد ظرفیت مازاد برای تأمین امنیت انرژی باید توسط عراق تأمین گردد. در واقع این بهایی است که